

D. Sikkel

Staatsbosbeheer

Het is wellicht nuttig om de resultaten van de discussie op de Studiekringdag 1979 nog eens te leggen naast de beleidsuitspraken van de Minister en daar mijn eigen reacties aan toe te voegen.

Het beleid van de overheid

Bij de Openbare Commissievergadering van de Vaste Kamercommissie voor Landbouw en Visserij d.d. 5-6-1978, werd uitvoerig gediscussieerd over de inhoud en betekenis van de Structuurvisie op het bos en de bosbouw. Ter voorbereiding van de mondelinge gedachtenwisseling werd voor het onderdeel bosbouw een groot aantal vragen gesteld. De vraag (no. 29), die de feitelijke aanleiding was voor een standpuntbepaling van de minister van Landbouw en Visserij omtrent het instellen van bosreservaten luidde als volgt:

"Deelt de regering de opvatting, dat het wenselijk is te streven naar meer natuurlijkheid in het bosareaal, waarbij vooral op arme en licht voedselrijke gronden gestreefd moet worden naar "natuurbouw" met van nature op die gronden horende soorten en de produktie vooral geconcentreerd wordt op voedselrijke gronden? Zo ja, op welke wijze denkt zij een dergelijke bosbouw verder te bevorderen?"

Het schriftelijk antwoord van de minister van Landbouw en Visserij was:

"Bos is een complete levensgemeenschap met vele kwaliteiten en functies. De belangrijkste van deze functies zijn die ten behoeve van de grondstofvoorziening, het landschap, het natuurlijk milieu en de recreatie. De economische, natuurlijke en recreatieve waarden van bossen nemen toe naarmate zij ouder worden. Omdat het overgrote deel van onze bossen nog zeer jong is en bovendien op zeer arme groeiplaatsen werd aangelegd, is er nog geen sprake van optimale functievervulling van bovenbedoelde functies. Bij een deel van onze bossen is echter inmiddels een bosklimaat ontstaan en heeft ook de groeiplaats zich zodanig ontwikkeld, dat men bij de keuze van boomsoorten niet meer, zoals in het verleden, be-

perkt is tot de z.g. pionierboomsoorten (bijvoorbeeld de groveden). Ook meer eisende boomsoorten kunnen hun intrede doen, terwijl naast de grootschalige verjongingsmethode, die na kaalkap volgt, ook andere verjongingsmethoden kans van slagen hebben. Hierdoor ontstaat een meer gedifferentieerde begroeiing. Het bos wordt stabiel en minder gevoelig voor plagen, stormen en brand.

Door het beter worden van de groeiplaats kunnen hogere produkties worden bereikt en kunnen bij langere omlopen betere kwaliteiten worden verkregen. Dit leidt tot betere financiële opbrengsten, waarmee een stevigere basis voor de instandhouding wordt gegeven.

Met het gedifferentieerder en ouder worden van het bos nemen ook de natuurwaarden en recreatieve waarden toe.

Het beleid van de regering met betrekking tot het bestaande bosareaal is zowel op arme als op rijke gronden in gelijke mate gericht op instandhouding en verbetering van de vele, zeer nauw met elkaar verbonden kwaliteiten en functies van het bos. Een belangrijke voorwaarde hierbij is, dat het bos de mogelijkheid moet krijgen oud te worden. Immers, bij oud bos kan door inrichtings- en beheersmaatregelen worden gereageerd op de behoefte van een generatie of van een moment, zonder dat de veelzijdigheid van dat bos in het gedrang komt en zonder dat aan komende generaties de mogelijkheid wordt ontnomen hun eigen accent te leggen in het gebruik van het bos. Het bos als zodanig wordt daardoor niet aangetast.

Verplaatsing op grote schaal van produktie naar de voedselrijke gronden is niet op korte termijn te realiseren. Bovendien zal naar gelang van het gewenste sortiment pas na enkele of vele decennia het hout kunnen worden geoogst. Ten einde het inzicht te verdiepen in de relatie tussen beheers- en inrichtingsmaatregelen en de natuurlijke processen, die daarbij een rol spelen, bestaat het voornemen in de diverse Nederlandse bostypen, complexen te reserveren, waarin het beheren gericht zal zijn op dit doel: zogenaamde bosreservaten".

Een en ander zou ik als volgt willen samenvatten:

- Met het ouder worden van het bos wordt het bosbeeld gevarieerder, de begroeiing wordt meer gedifferentieerd, het bos als geheel wordt stabiel. Met beheers- en inrichtingsmaatregelen, aangepast aan de processen in de bosontwikkeling, kunnen de verschillende functies beter worden vervuld.
- Om het inzicht te verdiepen in de relatie tussen enerzijds de natuurlijke processen en anderzijds de beheers- en inrichtingsmaatregelen, bestaat het voornemen in diverse Nederlandse bostypen hiervoor speciale complexen te reserveren: z.g. bosreservaten.

Door de leden De Boois en Voortman werd in de openbare commissievergadering van 5 juni 1978 de volgende motie ingediend.

"De Kamer, van oordeel, dat in een groot deel van het Nederlandse bos de verschillende functies die het bos kan hebben zo goed mogelijk gecombineerd moeten worden; dat in een deel van het bosareaal een beheer gevoerd moet worden dat voortvloeit uit de verschillende motieven voor natuurbeheer; verzoekt de regering in de Structuurschema's over Bos en Bosbouw en over Natuur- en Landschapsbehoud een plan uit te werken voor beheer dat erop gericht is natuurlijk bos tot stand te doen komen in gebieden met verschillende natuurlijke gesteldheid; en gaat over tot de orde van de dag."

De gedachtenwisseling tussen de minister en de leden van de Vaste Commissie was in het bijzonder gericht op wat men onder natuurbos moet verstaan en wat de mogelijkheden zijn van uitbreiding van het bosareaal met dergelijke natuurbossen. Alle meningen hieromtrent samenvattende, meen ik wel te mogen concluderen, dat de leden het wel eens waren met de opvatting, dat men met het begrip natuurbos in Nederland niet reële verwachtingen wekt en dat men daarom maar beter kan spreken van natuurlijk bos. "Natuurlijk bos" wordt gekenmerkt door spontane, ongestoord verlopende processen. Dit impliceert zo weinig mogelijk menselijk ingrijpen.

Wat de bosaanleg op de rijkere gronden betreft, zei minister Van der Stee het volgende:

"Het zal enorm grote problemen opleveren - de vraag van de wenselijkheid ervan rijst dan - dit op de beste landbouwgronden te doen. In het beleid is dit nu niet zo zeer besloten, omdat wij hiervoor de praktische mogelijkheden in de komende jaren niet zien zitten. Het zal ook een uiterst kostbare zaak zijn".

Mevrouw De Boois lichtte daarna nog eens toe dat zij niet wilde kwantificeren en dat zij een zeer beperkte hoeveelheid natuurbos voor ogen had. Deze moet

echter gespreid zijn over Nederland en de diverse bostypen omvatten. Deze bossen zouden dan een soort voorbeeld zijn van wat mogelijk is op dit gebied in ons land.

In bovenstaande zin had de minister hier geen moeite mee. Hij waarschuwde er evenwel voor dat men hiervan geen grote ruimtelijke verwachtingen mag koesteren. De bewindsman uitte waardering voor de inhoud van de motie. Hij zag deze als een ondersteuning van zijn beleid.

De resultaten van de discussie op de Studiekringdag 1979

Wanneer ik in het licht van bovenstaande beleidsoverwegingen, de resultaten van de discussie zoals weergegeven in het Nederlands Bosbouw Tijdschrift 52 (3): 75 en 76, nog eens de revue laat passeren, zou ik het volgende willen opmerken.

Allereerst zou ik een principiële onderscheid willen tussen het bosreservaat (kern + bufferzone) en de door Van Goor voorgestelde proefbossen t.w. het continueringsmodel en het proefmodel. Voor het bosreservaat geldt dat duurzame instandhouding een blijvende voorwaarde is. Het continueringsmodel en het proefmodel zullen na langer of korter tijd kunnen worden beëindigd als de resultaten zijn geformuleerd en de proef als zodanig kan worden afgesloten.

De discussie zou er mee gediend zijn geweest indien bij de eerste inleiding het begrip bosreservaat, zoals bedoeld door de minister van Landbouw en Visserij duidelijk was aangegeven n.l.: een bosreservaat is een boscomplex dat blijvend is gereserveerd voor de bestudering van natuurlijke processen in bossen.

Dit houdt in dat menselijke invloeden zoveel mogelijk moeten worden geweerd. Zoals Heybroek (Nederlands Bosbouw Tijdschrift 50 (4) : 94—100) reeds opmerkte, is de kennis van het verloop van de natuurlijke processen in onze bossen minimaal. Een nadere studie ervan zal onze kennis van het bos als geheel, van de bomen en de andere bosorganismen ongetwijfeld verrijken. Deze kennis is nodig om onze beheers- en inrichtingsmethodieken op tijd bij te kunnen stellen. Ervan uitgaande dat het beleid erop is gericht om te komen tot meer natuurlijke bossen, zowel in omvang als naar hoedanigheid is dat inzicht nodig bij alle stadia van het beheer, t.w. de aanleg, de verzorging en de verjonging.

Gestreefd zal daarom moeten worden naar een serie bosreservaten in verschillende bostypen en in verschillende ontwikkelingsstadia. Hoewel de uitgangssituatie meestal sterk door de mens is bepaald, zal door het weren van menselijke invloeden geleidelijk

de natuurlijke ontwikkeling optimaal worden gewaarborgd. De nadruk bij de doelstelling van een bosreservaat ligt daarom op natuurlijke ontwikkeling en methodische waarneming, niet op experimenten of op proeven. Het reservaat zal in ieder geval een zodanige afmeting moeten hebben dat de kern zich ongestoord kan ontwikkelen. Daarom zal een bufferzone steeds nodig zijn. Deze zone is primair bedoeld om vreemde invloeden te weren. Zowel voor kern als rand geldt: het is geen proefterrein. Het is wel een ideaal gebied om systematisch waarnemingen te doen.

Eventueel aansluitend aan de bufferzone of elders, maar dan in eenzelfde bostype en in een overeenkomend ontwikkelingsstadium, kunnen kort- of langlopende proeven worden gedaan met inrichtings- en beheersmethodieken. De hierbij door Van Goor onderscheiden modellen, continueringsmodel en proefmodel, kunnen in ieder goed geleid bosbeheer worden uitgevoerd mits het bostype maar hetzelfde is. Het zal vermoedelijk wel praktisch zijn als het beheer van het bosreservaat en de daarbij passende proeven in één en dezelfde hand zijn, maar noodzakelijk is dat zeker niet.

In dit verband wil ik nog eens verwijzen naar de formulering van stelling VI, die in de discussie m.i. onvoldoende aandacht kreeg n.l.:

"Indien er van oudsher continuïteit in het beheer en goede verslaglegging waren geweest, hadden we reeds nu wellicht zoveel geweten dat de instelling van bosreservaten overbodig zou zijn".

Ik ben het hier in zoverre mee eens, dat deze stelling niet geldt voor de eigenlijke bosreservaten maar wel tot op zekere hoogte van toepassing is op de wens tot het instellen van het continueringsmodel en het proefmodel.

Zoals reeds eerder betoogd, is het primaire doel van het bosreservaat vergroten van inzicht in de natuurlijke processen. Of met het voortschrijden der jaren in het betreffende stuk bos hiermede de recreatie, de natuurwaarde of de houtproductie wordt gediend, is voor het bestaansrecht van het bosreservaat niet relevant. Proeven en waarnemingen omtrent de vraag in hoeverre het menselijk ingrijpen voor deze maatschappelijke doeleinden verantwoord, nuttig of nodig is, kunnen elders in continuerings- en proefmodellen worden gedaan.

Voorzover in enkele boswachterijen van het Staatsbosbeheer in het verleden bosreservaten zijn aangevoerd, hebben deze een meer beperkte doelstelling dan de bosreservaten zoals deze thans door de Minister worden voorgestaan.

Teneinde binnen redelijk korte termijn meer inzicht te verkrijgen in de langlopende natuurlijke processen is het van groot belang om de bosreservaten te stichten in bossen die in verschillende stadia van de bosontwikkeling verkeren. De duur van de nawerking van het menselijk handelen moet inderdaad niet worden onderschat. Het zal dan moeten blijken of in bepaalde gevallen het zelfregulerend vermogen van het bos reeds zover is ontwikkeld dat het bos in stand blijft. Dit zal van een aantal factoren afhangen. Het is daarom voorwaarde dat de voorgeschiedenis van het te stichten bosreservaat voldoende bekend is.

Wel zal bij ieder te stichten bosreservaat moeten worden aangegeven welke maatregelen moeten worden genomen voor het kiezen van een zo gunstig mogelijke uitgangssituatie voor een verdere ongestoorde ontwikkeling.

De minimum grootte van de reservaten zal worden bepaald door het bostype en de mogelijkheid om de ontwikkelingsstadia van verval en verjonging naast elkaar te kunnen volgen. Als minima (kern + bufferzone) zou men voorlopig kunnen denken aan 5 à 7 ha voor de rijke bostypen en 30 à 40 ha voor armere bostypen.

De "Naturwaldzellen" in Duitsland en de bosreservaten in Zwitserland zullen aanzienlijk ouder zijn en daarmee beter ontwikkelde bosbeelden te zien geven dan de jonge Nederlandse bosreservaten. De doelstelling van de Zwitserse bosreservaten is vermoedelijk te vergelijken met de voorgenomen doelstelling in Nederland t.w. de kennis van het bos in zijn eigen ontwikkeling. Het uitwisselen van kennis, beheerstechniek en andere gegevens op dit gebied is zeker voorwaarde voor het instellen van de bosreservaten in Nederland.

Zowel voor de wetenschap als voor de praktijk lijkt het aanbevelenswaardig de plaats van de bosreservaten zodanig te kiezen dat op den duur in elk bostype sensu Van den Wijngaard, er minstens één aanwezig is.

De bosreservaten die deel uitmaken van een groter bosgebied zullen naar wordt verwacht, een verrijken- en stabiliserende invloed kunnen hebben op hun omgeving.

Voor ieder reservaat zal telkens moeten worden beslist in hoeverre onnatuurlijke invloeden kunnen en moeten worden geweerd. Dit geldt zowel voor luchtvervuiling, meststoffen, wateronttrekking, overmatige wildstand, binnendringen van *Prunus serotina*, betreding door de mens enz. Daarbij kan het meest wenselijke regiem voor de buffer anders zijn dan dat voor de kern.

Wat tenslotte de status van een bosreservaat be-

treft: de doelstelling hiervan is het beste verzekerd door deze in een herziene Boswet te verankeren. Voor de continuerings- en proefmodellen kan dat goed worden geregeld in een privaatrechtelijke overeenkomst tussen het onderzoeksinstituut en de betrokken bosc eigenaar.

Hoe nu verder

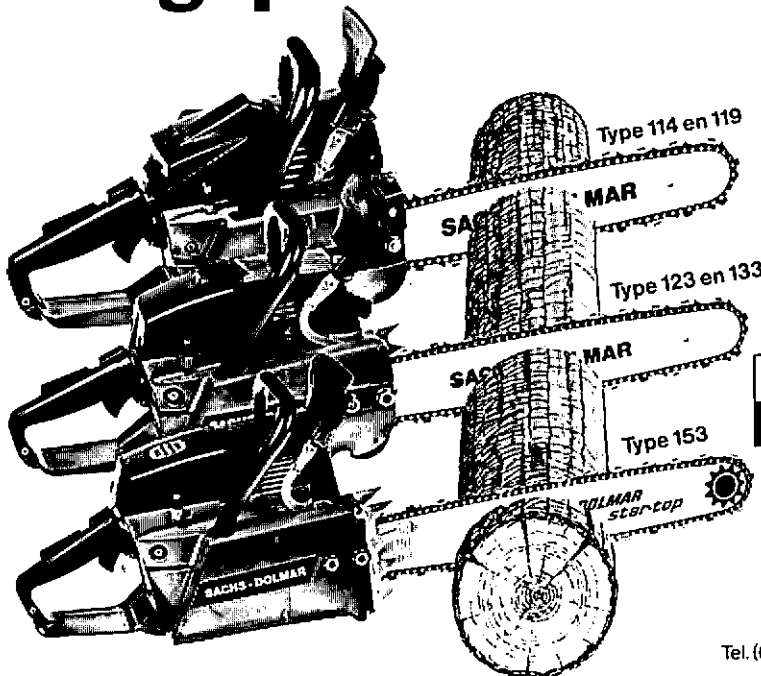
Minister Van der Stee zei in de Openbare Commissievergadering dat het uitbrengen van de Structuurvisie de primaire doelstelling had de discussie over het bosbouwbeleid in Nederland op gang te brengen. Wat het onderwerp bosreservaten en natuurlijk bos betreft is dat zeker gelukt. Na al datgene wat daarna door Kamerleden naar voren werd gebracht, door auteurs in vaktijdschriften werd gepubliceerd en tijdens de studieringbijeenkomst door preadviseurs, deelnemers en discussieleider werd gesteld, betoogd en geconcludeerd, werd het stil in het Nederlandse bos. We vragen ons dan even af: wat nu? waar heen? Willen we met zijn allen niet wat al te veel met te weinig middelen in een te korte tijd en met een tekort aan grond?

Het wachten is nu op de resultaten van de Werkgroep Bosreservaten. Deze werkgroep is samengesteld uit vertegenwoordigers van het Staatsbosbeheer, de Natuurwetenschappelijke Commissie, het Rijksinstituut voor Natuurbeheer en het Rijksinstituut voor onderzoek in de bos- en landschapsbouw "De Dorschkamp". Naar verwachting zal deze werkgroep binnenkort aan de Algemeen Directeur van het Staatsbosbeheer rapport uitbrengen. De opdracht aan de werkgroep omvat:

- formuleren en verder uitwerken van de criteria en randvoorwaarden waaraan bosreservaten moeten voldoen,
- aangeven welke groeiplaatsen en bostypen in het te ontwikkelen systeem van bosreservaten zullen moeten worden opgenomen,
- aangeven welke inrichtingsmaatregelen noodzakelijk zijn.

Laten wij hopen dat daarna spoedig kan worden besloten, op welke wijze en in welke omvang de bosreservaten tot stand kunnen worden gebracht. Langer uitstel zou wel eens tot definitief afstel kunnen leiden, omdat dan de grond verdeeld, het geld op en de visie verbleekt is.

Veilige professionele kettingzagen.

Sachs-Dolmar kettingzagen voor de professionele sector hebben in elk geval al vele grote voordelen: robuuste constructie en groot Bedieningscomfort
ingebouwde veiligheid
uitstekende service door 't hele land.
Sachs-Dolmar kettingzagen in de professionele sector worden geleverd met een motorinhoud van 51 cm³ tot 118 cm³ en een motorvermogen van 2,35 kW (3,2 DIN pk) tot 5,88 kW (8 DIN pk). Het zaagbereik varieert van 38 tot 112 cm. Vraag nu bij uw dealer een folder aan van de Sachs-Dolmars, die alle zware internationale testen hebben doorstaan, of wendt u voor adressen tot de importeur voor Nederland:

**SACHS
DOLMAR**

A. Vledder
TECHNISCHE
PRODUCTEN B.V.
Handelsstraat 75,
Postbus 25,
6850 AB Huissen (Gld).
Tel. (085) 259115, telex 45755.

